

Abstrakt

Po Bílé hoře odchází z našeho území především nekatolicky smýšlející šlechta a měšťané. Prostý lid začíná odcházet do exilu v důsledku tíživého poddanství až v nově nastolených podmínkách ve dvacátých letech 18. století. Za vlády císaře Karla VI. (1711–1740) totiž dochází v českých zemích k opětovnému zesílení rekatolizace.¹ Náboženské hnutí bylo v této souvislosti neseno nejprostšími, sociálně nejnižší postavenými obyvateli našich zemí. Tito noví exulanti odchází především do oblasti dnešního Slovenska, Slezska a do Saska.

Mnoho skupin exulantů z našeho území splynulo v cizím prostředí s tamními evangelickými církvemi. Skupina emigrantů z oblasti fulneckého kraje² (především z Těšína a Suchdola nad Odrou), která byla vedena tesařem Kristiánem Davidem ze Ženkavy³, si však udržela jistou samostatnost, a dala základ jak pro vznik obce Herrnhut (Ochranov) na území Horní Lužice, tak i pro pozdější samostatnou církev známou pod názvem – obnovená Jednota bratrská.⁴

Sbor, který se v Herrnhutu formuje mezi lety 1722 až 1727, je silně ovlivněn osobností hraběte Mikuláše Ludvíka Zinzendorfa. Jakožto majitel panství, na jehož území zmíněná obec vzniká, se stal Zinzendorf jakýmsi duchovním vůdcem bratrského spolku. Snažil se udržet sbor v rámci saské luterské církve, což se mu nakonec nepovedlo. Po roce 1749 vzniká obnovená Jednota bratrská jako samostatná církev, která v sobě spojuje určité tradice „staré“, tj. české Jednoty bratrské s německým pietismem, jehož stoupencem byl také hrabě Zinzendorf. V Herrnhutu nebyla přijata Bratrská konfese ani Bratrský katechismus. Byly skládány nové duchovní písně, velmi odlišné od bratrských.⁵ Návaznost Ochranovských bratří

¹ Srov. KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Ideální město v divočině*. Misijní projekty Tovaryšstva Ježíšova a obnovené Jednoty bratrské v koloniální Americe, Praha: NLN 2007, s. 63.; „Karolinské rekatolizaci“ se věnoval především MIKULEC, Jiří. *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992.

² Vzpomínka na bratrské dědictví se uchovala především na severní Moravě – v oblasti Kunína, na Kravaňsku, v okolí Fulneku, Těšína a Suchdola nad Odrou. Zajímavé je, že nositelé zdejší bratrské tradice byli převážně německy mluvící. Německé sbory Jednoty v této oblasti existovaly již v předbělohorské době. V letech 1616–1618 ve Fulneku působil Jan Amos Komenský, který také fulneckému sboru dedikoval katechismus a bratrský zpěvník, který vyšel v němčině roku 1661 v Amsterdamu. Po třicetileté válce se zde díky uherské šlechtě udrželo nekatolické smýšlení a situace se zhoršila až po roce 1703, kdy panství zdědili Lichtenštejnové. Srov. KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Ideální město v divočině*, s. 62–63.

³ Kristiánem Davidem se v poslední době zabývá především ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Christian David*. Zakladatel obnovené Jednoty bratrské, Suchdol nad Odrou 2012.

⁴ Jako první z evropských panovníků uznal činnost Ochranovských bratří pruský král Fridrich II. roku 1742. Návaznost této církve na tradici původní Jednoty bratrské, tj. uznání samostatnosti církve, nyní označované jako obnovená Jednota bratrská, potvrdil roku 1749 i britský parlament. Více KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Ideální město v divočině*, s. 61–74.

⁵ Srov. ŘÍČAN, Rudolf. *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957, s. 397–406.

na starou Jednotu bratrskou je patrná především v účasti laiků na sborovém životě, v důrazu na domácí pobožnosti, duchovní četbu a zpěv, dále v odporu k uctívání katolických světců, v důrazu na svátosti – zejména Večeři Páně, rozčlenění příslušníků do „sborů“, tzn. skupin, které se společně modlili, zpívali a meditovali, v neposlední řadě v biskupské ordinaci.⁶ Důležitou úlohu v souvislosti s obnovením bratrského episkopátu hrál vnuk Jana Amose Komenského – Daniel Arnošt Jablonský⁷. V letech 1699–1741 byl seniorem polské Jednoty a zároveň dvorním kazatelem berlínským. Prvním biskupem, kterého Jablonský vysvětil, se stal roku 1735 tesař David Nitschmann ze Suchdola nad Odrou. O dva roky později se stal seniorem bratrského spolku sám hrabě Zinzendorf.⁸

Cílem hnutí nebylo obnovení původní Jednoty, ale duchovní obroda a navrácení k opravdové zbožnosti. Odkaz na starší církve pak dodával nově se utvářejícímu spolku jistý pocit legitimacy, který byl pro přijetí okolním světem, především pak ze strany saské luterské církve, nezanedbatelný.

Rozšíření myšlenek Ochranovských bratrů dále za hranice Herrnhutu bylo ovlivněno především demografickým nárůstem obyvatelstva, kdy bylo nutné založit nové sbory mimo zmíněnou obec.⁹ Tak dochází nejprve k budování nových osad podle herrnhutského vzoru v Evropě (v oblasti dnešního severního Německa, pruského Slezska, Nizozemí, Dánska, Pobaltí, na Britských ostrovech atd.), na které pak plynule navázalo zakládání osad a misijních stanic v zámoří (Severní Amerika, Grónsko, Karibské ostrovy, jižní Afrika, Austrálie atd.).¹⁰

Do oblasti jižní Afriky pronikají Ochranovští bratři již na přelomu roku 1736/1737, tedy ještě v době, kdy bratrský spolek nebyl samostatnou církví. Prvním misionářem v oblasti Kapska se stal Jiří Schmidt z Kunína. V první polovině 18. století ještě nedošlo k založení stálé misijní stanice. Se soustavným budováním africké misie se začalo až po roce 1792. Opravdový rozkvět africké misijní činnosti pak nastal po roce 1806, kdy získává zdejší oblast do rukou Velká Británie. Stalo se tak po předchozí holandské nadvládě.

Na počátku 19. století jsou do zmiňované oblasti vysláni z Herrnhutu dva misionáři – Johann Gottlieb Bonatz a Johann Adolf Küster. Spolu s dalšími misionáři působí v tehdejší jediné misijní stanici Gnadenthal mezi kmenem Khoikhoi. Jejich jména jsou však spjatá

⁶ KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Ideální město v divočině*, s. 62.

⁷ Postavou Daniela Arnošta Jablonského se zabýval ČAPEK, Jan Blahoslav. *Daniel Arnošt Jablonský, kulturní a politický pokračovatel Komenského*, Archiv Jana Amose Komenského 19, 1960, s. 102–117.

⁸ Srov. ŘÍČAN, Rudolf. *Dějiny Jednoty bratrské*, s. 397–406.

⁹ Více KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Ideální město v divočině*, s. 61–68.

¹⁰ Srov. METTELE, Gisela. *Weltbürgertum oder Gottesreich*. Die Herrnhuter Brüdergemeine als globale Gemeinschaft 1727–1857, Göttingen 2009, s. 277–279.

neodmyslitelně s proniknutím bratrského vlivu do místa zvaného Grünekloof. Zde vzniká, na základě jejich průzkumné cesty, druhá misijní stanice obnovené Jednoty bratrské v jižní Africe.

Úspěšnost Ochránovských bratrů je patrná především v tom, že jejich misie přežila až do dnešní doby a v současné Jihoafrické republice se těší nemalé oblibě.¹¹

¹¹ Srov. BECK, Hartmut. *Brüder in vielen Völkern*. 250 Jahre Mission der Brüdergemeine, Erlangen 1981, s. 98–106, 227–238.; LASCH, Alexander (Hg.). *Mein Herz blieb in Afrika*. Eine kommentierte Anthologie Herrnhutscher Missionberichte von den Rändern der Welt am Beginn des 19. Jahrhunderts, Hildesheim – Zürich – New York 2009, s. 294–297.